ԺԱՄԱՑԱԿ

ՀԱՅԵՑԷՍ ՀԱՅՐԵՆԱՒՈՒԷՐ

4 ՅՈՒՆԻՍ Դ· ՏԱՐԻ 1866 ԹԻՒ 90

ԿԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ԶԱՓԱՆՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ։
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԱՆ ԳԻՆԸ ՓՈՐԵԼԵՆ 3 ՈՐԴԱԼ ՄԵՁԻՒԽԵ ԿԱՆԽԻՒ։
ԴՈՒՐՍ ԵՐԻՒԱՒ ԼՐԱԳՐՍՈ ՃԱՄԲՈՒ ԺԱՄՈՒԸ ԱՌՆՈՂԻՆ ՎՐԱՅ Է։
ՍՊՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԱՐԱՏՈՅՆ ԱՌԱՋԻՆ ԲՈՒԴԷՆ Կ'ԸՍԿԻՆ։
ԴՈՒՐՍԵՐԸ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԻՆ ԷՆ.
ՋՄԻՒՆՈՒԱ · Հայրապետ աղա Շահվերդեանց։

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ· Մելիտն աղա Վահէ Տ· Աբէտաքէեան ։
ՏՐԱԻԶՈՆ· Խոլաթաբոր աղա Իլմաեան ։
ԿԱՐԻՆ· Պետրոս աղա Օշեքի Վերապետեան Ընկերքոպանին կարնոյ ։
ԹԵՐԻՏԱԿ· Ս· Պետրոս աղա Ս· Յովհաննէսեան ։
ՀԱԼԵՊ· Յովհաննէս աղա Քիւրքճեանօփ ։
ՍԵՐԱՍՏԻԱ· Պետրոս աղա Պալեօղեան ։
ՄԱՍՍՈՒՐԱ· Մինասէ աղա Տիվանեան ։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՑ

(Շարունակութիւն 89 թիւէն և վերջ։)

40, 41, 42, 43 յօդուածներով կը տեսնուի որ ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան առարքեալական ապագայն հոգևոր առեանը յամենայնի պարտաւոր է վարել համաձայն կարգադրութեանց Ռուսիոյ տէրութեան կողմէն (առենին) և ամենայն Հայոց Հայրապետն ու Հոգևոր Տէրն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նոյն առեանին մէջ իբրև Ազնաւպետ (ինչպես նաև կատարգրէ սոյն բառով) երկու ձայն ունի երբ խնդրոյ մը վրայ անդամոց կէսը մէկ կերպ և միւս կէսը մէկ կերպ վճիռ առաջարկեն։ Իսկ երբ խնդրոյ մը վրայ անդամոց մեծագոյն մասը միևնոյն կարծիքը յայտնէ, կաթողիկոսը պարտաւոր է զայն ընդունիլ և առարգել թէև հակառակ ըլլայ իր կարծեաց և թերևս վնասակար Ազգին և Եկեղեցւոյ։

Այս յօդուածոյ մէջ Պալաժէնեան միայն մէկ չնորհ մը ըսած է ընդհանուր Ազգին Հայրապետին, այն է «յամենայն պարզ հոգևորական գործս զձայն վճռողական» անոր յատկացուցեր է 40 յօդուածով։ Բայց Հայրապետին այս չնորհը վայելելու համար կը պարտաւորի այնպիսի պարզ հոգևորական խնդրոց որոշման ժամանակ Ժողովին մէջ Հիմնք ներկայ գտնուիլ. ապա թէ ոչ 41 յօդուածը կը սպառնայ որ այն պարզ հոգևորական գործոց վճռողական ձայնը՝ որ կաթողիկոսին է, և որ ըստ 42 յօդուածոյ՝ կաթողիկոսական ամոռոյ պարապութեան ժամանակ՝ ոչ ոք իրաւունք ունի գործածել, ժողովին կ'անցնի երբ կաթողիկոսը կենդանի է, բայց ժողովին ներկայ չգտնուիր, այս պարագային մէջ կաթողիկոսն «հասու եղեալ եղբակացութեանց Սիւնհոդոսին յօրագրութիւնս մատուցեալս նմա, ասյ ԸՍՏ ԱՅՆՑ վնռե վճիռ»։ Ուշադրութեան և զարմացման արժանի չէն այս ԸՍՏ ԱՅՆՑ բառերը, և իրաւունք չունի՞նք կասկածելու որ Պալաժէնեան սոյն արտադրութիւններով կամք ըսեր է ընդհանուր Հայոց Հայրապետին հոգևորական իշխանութիւնը կապանել, և զայն ենթարկել Սինոդ անուն ժողովի մը, որ ըստ գործոյ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կայ ընդ վերատեսչութեամբ Ռուսիոյ Սենատին և Սինոդոյ, Հայրապետեայց Եկեղեցւոյ անկախութիւնը ջնջել։

45, 46 յօդուածներով Պրօկուրօր պաշտօնեին հաստատութիւն կը տրուի։

Ահա կարգադրութիւն մ'ալ որ իր քաղաքական տարմադրութեամբը Պալաժէնեան ոգին կը պահպանէ, և անոր՝ մեր եկեղեցւոյ օրինաց ու կանոնաց վրայ հիմնեալ ջլոլը կը քարոզէ։ Ո՞վ է այս պրօկուրօրը և ի՞նչ գործ ունի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ հոգևոր վերին իշխանութեան քովը պրօկուրօրը Ռուսիոյ տէրութեան ստանձնաձեռնարկներէն աշխարհական անձ մըն է՝ որ Հայոց ու Ռուսաց լեզուները պէտք է գիտնայ. արեան կրնայ օտարազգի ալ ըլլալ. նա կը կարգ

գի Պուսիոյ տէրութեան Սկնաթէն, և արքունի գանձարանէն ռոճիկ կ'առնուր. առ ի՛նչ. վասն զի նա պիտի գտնուի Ռուսաստրչական Հայոց Սիւնհոդոսին մէջ՝ "Ընդ ի հաւատարա սէս հաւել ի վերայ դատաստանական և կարգադրական գործոց յառաջացելոց ի Սիւնհոդոսի անդ. և առաջի առնել զայնոսիկ ըստ գործոց նախարարութեանց իրաւանց կամ նեղբին գործոց և կամ գլխաւոր կառավարչի Պրասանի Կովկասեան և յայնկոյս Կովկասու եղեալ նահանգաց", նա իրաւունք ունի ներկայ գըտնուիլ Օայրագոյն Պատրիարքին ընտրութեան և իր ծանրագրութեամբ կը վաւերացընէ ուրիշներու հետ Ռուսաստրչական Հայոց Սիւնհոդոսի պատկանեալ դրամոց հաշիւները։

Բացատրութեան կարծեմ է այս տրամադրութեանց բոլորովին հակառակ ըլլալը մեր Ս. Էկեղեցւոյ կանոնաց և կարգաց. և մինչ ուշ քի չի զարներ այսպիսի աստիճանաւորի մը՝ ո րուն մէկ ձեռքը Ռուսաստրչական եկեղեցւոյ գերագոյն տեսչութեան հոգևոր ժողովոյ գործոց մէջ է, և միւս ձեռքը Ռուսիոյ տէրութեան նախարարութեանց կարկառեալ, թէ պաշտօնին և թէ քաղաքային վիճակին նպաստակը։

57 յօդուածը կ'ըսէ "Օ Թէմակալ Ընտրեալ Ռուսաստրչական Հայոց եկեղեցւոյ [illegible]Ռուսաստան նշանակէ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐՆ յԷկեղեցական աստիճանաւորաց այսր գատանութեան։ Նոքա կարգին և արձակին Կարձրագոյն Հրովարտակ կօք։ Ի մտանել նոցա ի պաշտօն երդնուն վասն հաւատարիմ հպատակութեան և ծառայութեան։"

Ասով կաթողիկոսը զրկուած է Ռուսաստանի Հայոց վիճակներուն առաջնորդները կարգելու և արձակելու իշխանութենէն որ ուղղակի իրեն կը պատկանի. վասն զի ամենայն Հայոց ընդհանրական կաթողիկոսը միանգամայն և Օայրագոյն Պատրիարք է, և գոնէ իբրև Պատրիարք Ռուսիաբնակ Հայկազանց, իրաւունք ունի Ռուսիոյ Հայոց Թէմակալ առաջնորդները կարգելու և արձակելու, ինչպէս Կոստանդնուպօլսոյ Պատրիարքը կը կարգէ և կարձակէ Տաճկաստանի Հայոց Թէմակալ առաջնորդները։ Այս իրաւանց մեր Ս. Էկեղեցւոյ օրէնքը միայն մէկ չափաւորիչ պարագայ մը կ'ընդունի, այն է ժողովրդեան ընտրութիւնն ու առաջարկութիւնը, որով Առաջնորդը կ'ընծայի Պատրիարքի հաւանութեան ու հաստատութեան. օտար անձն կամ իշխանութիւն բնաւ իրաւունք չունի առաջնորդական ընտրութեան միջամտութիւն ընելու և եկեղեցին և միանգամայն անոր գերագոյն Հովիւը իրենց նուիրական իրաւունքէն կապտելու։

Տեղեկագրին մէջ կաթողիկոսի ընտրութեան արդէ եղանակին վրայ ալ հետևեալ դիտողութիւնները եղած են։

Ընտրութեան մասին Պալաժինեայի մրցանդրութիւնները յայտնի կը տեսնուի որ ընդհանուր Հայոց ազգը չէ կարող ընտրել իր հոգևոր Պլուխն և Տէրը, իր Եկեղեցւոյ Հովուապետն ու Հայրապետը, այլ նա միայն ընտրելիները կը ցուցընէ և համայն ազգին միայն 1/8 մասին վրայ տիրող Կառավարութեան վեհապետը՝ Ռուսաց Կեհափառ կայսրը՝ կ'ընտրէ զկաթողիկոսն Հայոց։ Ըստ պօղիտիկոս։

Կերսիշեալ ընտրելիները որոշելու համար Ազգին զանազան երկիրներու մէջ ունեցած առաջնորդական վիճակներէն երկերկու պատգամաւոր կ'ուղղուի ընտրելեաց ընտրող ժողովին որ պարտաւորեալ է գումարիլ Ս. Էջմիածնի տաճարին մէջ հանգուցեալ Հայրապետին մահուանէն տարի մը ետքը՝ ոչ աւելի կանուխ և ոչ ուշ։ Իրիրդ անպէդ։

Յիշեալ պատգամաւորներէն մէկը եկեղեցական պիտի ըլլայ, միւսը աշխարհական. առաջինը կամ նոյն ինքն վիճակին Առաջնորդն է՝ կամ այլ ոք Եկեղեցական նշանակեալ ի նմանէ միայնակ, մինչդեռ երկրորդին ընտրութեան՝ վիճակին բոլոր աշխարհական իշխանաւորները հաղիւ բաւական կը համարուին։ Իրիրդ պօղիտիկ։

Սոյն պատգամաւորները կամ անձամբ պիտի երթան Էջմիածին և կամ գրով պիտի ղրկեն իրենց գատողութիւնը կամ քուէն. և ղրկի պիտի գանեն անդ ընտրելեաց ընտրող ժողով կազմելու համար. — Անուղին բոլոր անգամները և եօթն երկայագոյն եպիսկոպոսունք կամ վարդապետք. որով սոյն ժողովը կը բաղկանայ՝ որչափ աշխարհականներէ՝ նոյնչափ և 15 ալ աւելի եկեղեցականներէ։ Ըրիրդ պօղիտիկ։

Այս ժողովին մէջ ներկայ ժողովականք քուէարկութիւն կ'ընեն, և բացակայից նամակաւ եկած քուէներուն հետ ատոնց ալ քուէները միանալով քուէ համար կ'ընդայ. որով ամենէն շատ քուէ ստացող առաջին չորս անուններ ցուցակի մը մէջ կը նշանակուին, առանց ուշ դնելու թէ քուէից բացարձակ առաւելութիւն ստացող կամ մէջերնին թէ ոչ, անոնց ամենն ալ համահաւասար իրաւամբ ձանաչին ունողք իրաւանց ընտրեալ ընելոյ՝ — ի՛նչ —

գարձեալ ընտրելի ։ Հինգերորդ պօրինա-որո-ւիթ-ն։

Ահա այս չորս ընտրելիներուն մէջէն բոլոր ներկայ ժողովականք (բացակայ գանուողներուն խօսքը չկայ) ընտրութիւն կ'ընեն երկու անձի (ինչ կերպով, այն ալ որոշ գրուած չէ), որ կը կոչուին Կաթողիկոսական կանդիտատք այսինքն ընտրելիք. և այս վերջին երկուքին մէջէն Վ. կայսրը "բարեհաճութեամբ կը նշանակէ զծայրագոյն Պատրիարքն Երզիճանի, ըզ Կաթողիկոսն Հայկազանց, և ամենողորմածաբար շնորհէ նմա զառանձին հրովարտակ վասն այսր ԱՍՏԻՃԱՆԻ" (Ուսումն Կայսրը Հայոց Եկեղեցւոյ Հայրապետին Կաթողիկոսութեան եկեղեցական աստիճանի հրովարտակ) "և հրամայէ պինի երդնուլն լինել հաւատարիմ առ Պահն Ուսաց, կատարել զօծումն Օծեալ բագոյն Պատրիարքին"։ Վերջին և ծայրագոյն պօրինա-որո-ւիթ-ն։

Իսկ թէ ո՞րն է մեր եկեղեցւոյ ընդհանուր կանոնը կամ աւանդական սովորութիւնը Կաթողիկոսական ընտրութեան մասին, Տեղեկագիրը հետևեալ ծանօթութիւնները մեղի կուտայ, որ ընդհանուր Ազգին գիտութեան կարևոր կէտեր են։

Ազգային եկեղեցին՝ եկեղեցական նուիրապետութեան և ընդհանրապէս եկեղեցական ամեն տեսակ բարեկարգութեան վերաբերեալ կանոնաց և սահմանադրութեանց հետ հարկաւ Կաթողիկոսական ընտրութեան վրայ ալ մանաւանդ կանոնադրութիւն ունեցած է՝ ի նախնեաց ի հայրապետաց և յընդհանրական ժողովոց սահմանեալ. բայց ազգային թանկագին հնութեան մեծ մասին կորսուեանը հետ՝ Ազգը այն կանոնադրութեան ալ կորսուտը ողբալու դժբաղդութեան մէջ է այսօր. այնպէս որ Կաթողիկոսական ընտրութեան վրայ մեր եկեղեցւոյ օրէնքը և մեր նախնեաց կարգադրութիւնները գանել ուզողը՝ կը պարտաւորի ազգային պատմութեան հատուկոտոր ճիգ ու ջանք գիմել, և անոնց ծաղկաքաղովը բաւականանալ։

Կաթողիկոսական Յանձնաժողովս այս կէտին վրայ ազգային մատենագրութեանց հետազօտութիւն ընելով, բոլոր պատմական անցից ընդհանուր տեսութեամբ սա եզրակացութեան հասաւ որ

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ,

Ազգային Եկեղեցական նուիրապետութեան գլուխ, Ազգին Հոգևոր տէրն ու Հովիւը, մեկ բառով Ազգին ընդհանրական Հայրապետը, ոչ ովքեր կ'ընտրուի այսինքն հաստատուի և դիտի Ազգն։

Ազգային պատմութիւնը կը ցուցընէ որ Ազգին ամէն կարգի և ամէն աստիճանի անձինք Հոգևորական Եկեղեցւոյ անդամ ըլլալու իրաւամբ Կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակից եղած են. Եկեղեցական կարգէն Episkopոսունք և Քահանայք, Սարկաւագք և դպիրք ամբողջ. քաղաքային վիճակի մէջ ալ Թագաւոր, Նախարար, Իշխան, սոսկական, աղքատ, հարուստ, մեծ և փոքր, ամէն կարգի ազգայինք իրաւունք ունեցած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան մէջ։ Այս իրաւանց արգելք ըլլալու միակ պարագայ՝ Եկեղեցւոյ վարանքն դուրս գանուիլն եղած է։

Այն որ Եկեղեցւոյ մէջ է, և չէ մերժուած, և հասակի կամ ընկերական վիճակի նկատմամբ քաղաքականապէս անբաւական չէ, Եկեղեցւոյ գլխոյն՝ Հասարակաց Հօր ընտրութեան մասնակցելու իրաւունք կը վայելէ։ Պատմութիւնը կը ցուցնէ նաև որ մեր Ազգին մէջ կաթողիկոսական ընտրութեան մասին երբեք օտարի միջամտութիւն մտադիւր ընդունուած չէ, և բնաւ տեղ մը ազգային Կաթողիկոսի ընտրութեան վաւերացում չխնդրուած չի կայ. կ'երևի որ մեր նախնիք այս պարագային և ոչ իսկ գաղափարն ունեցած են։

Մեր Ազգին մէջ, Ազգ. Եկեղեցականք և քաղաքայինք մի և նոյն Եկեղեցւոյ անդամ, և ի Բրիստոս Յիսուս եղբայր ճանչնալով ղիրեար, Ազգային Հայրապետին ընտրութեան մէջ վճռակիր խորհրդութեան սկզբունք երբէք ընդունուած չեն։ Ամէն կարգի անձինք սոյն ընտրութեան մասնակցեր են, ոչ խոսք ի խոսուն անշուշտ, այլ իւրաքանչիւրն իր ձեռնհասութեան սահմանին մէջ շարժելով, բայց ամէնն ալ գործելով. այնպէս որ, Կաթողիկոսունք ընտրուեր են միշտ քրիստոնէական Սրբեցեան և նախնական պարզ և մաքուր կանոններով։ Եկեղեցականք ընտրութեան գործողութիւնները կանխաւ օրինաւորութեան շաւղին մէջ ուղղելով իրենց պաշտօնը կատարած են, նուիրապետութեան այն գերագոյն աստիճանին՝ ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան պաշտօնին արժանաւորագոյն անձինքները ցոյց տալով ժողովրդեան, որպէս նոյն պաշտօնին արժանաւորութեան հանելու արգելք ունեցողները ինքնին յայտնուելով, Ազգայնոց ընտրութիւնը ճանաչողութեամբ կատարուելու արարմադրութեան մէջ գանուեր է։ Քաղաքայինք հանդերձ Եկեղեցականօք ի մի վայր գումարուելով՝ Եկեղեցականաց ցոյց տուած անձանց մէջէն Ազգին Հայրապետան ընտրեր են, երբեմն պարզապէս միաձայն աղաղակ բառնալով, եր-

բեմն առնական կարգօք կանոնօք վարուելով և երբ ընտրութիւնը կատարուեր է, ալ բնաւ մեկուն վաւերացմանը սպասելու հարկ և օրինք չըլլալով, ընտրեալը յաթոռ Ս. Էջմիածնի բազմեր ու Կաթողիկոսական մասանին ու քաղը ընդունելով Ս. Հոգւոյն շնորհաց օծումն առեր է։

Այս է ահա պատմութեան ճնշագոյգ մեղ սովրեցուցածը՝ երբև հիմնական սրտմտութիւնք կաթողիկոսական ընտրութեան կանոնաց. ասոնց համեմատ կատարուեր են Կաթողիկոսաց մեծ մասին ընտրութիւնը։

Թէպէտև եղեր են Կաթողիկոսներ՝ որ իրենց յաջորդներն իրենք ընտրեր են. մեր Թագաւորներն ալ ընտրեր են շատ անգամ զկաթողիկոսներ, ինչպես նաև Նախարարք, Եպիսկոպոսունք միանակ կամ ժողովրդեան հետ մեկտեղ. երբեմն նաև սոսկ ժողովուրդն ազատ ընտրեր է զկաթողիկոս, և վերջին ժամանակները կաթողիկոսական գահին մերձակայ Էկեղեցականք միայն. շատ անգամ Ս. Էջմիածնի Միաբանութիւնը. երբեմն ալ Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքները. բայց ասոնց ամէնն ալ ընդհանուր կանոնի զարտուղութիւններ եղած են, և ազգին քաղաքական դժուարութենց և տառապանաց ժամանակ՝ կամ անպայման վստահութեան և կամ անիրաւ բռնաւորութեան արդիւնք եղած են։

Այսչափ եաքը կ'անցնի Յանձնաժողովը Տաճկաստանի Ս. Աթոռոյ մանակցութեան եղանակը ցուցնել հետևեալ կերպիւ։

Ա. Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսը ամենայն Ս. Աթոռոյ ընդհանուր Պատրաստ և Ս. Գիրն ըլլալով, իր ընտրութիւնը ազգովին կ'ընէ։

Բ. Ս. Էջմիածնի, Ս. Աթոռոյն Միայն Էկեղեցին, Ս. Աստուածածնի հրաշալի ձարտարապետութեամբը Ս. Լուսաւորչին ձեռք շինուած, անոր Հայրապետական Էջմուն և համօրէն հայկազանց հոգևոր միութեան կեդրոնն ըլլալուն համար, ամենայն Ս. Աթոռոյ կաթողիկոսական գահը միշտ հոն կը մնայ, և հետևաբար կաթողիկոսին վերջնական ընտրութիւնն ալ հոն կը կատարուի։

Գ. Էմենայն Ս. Աթոռոյ կաթողիկոսի ընտրութեան Տաճկաստանի Ս. Աթոռոյ մանակցութիւնը համար, նախ և առաջ Կ. Պոլսոյ Էկեղեցականք՝ վիճակային ժողով գումարելով՝ կաթողիկոսական ընտրելեաց հանգամանքները կ'ուրոշեն, այսինքն՝ Ազգին մէջ գանուած բարձրաստիճան եկեղեցականներէն միայն զանոնք՝ որ կաթողիկոսական աստիճանին արժանանալու արգելք մը չունին, կը զատեն, և անոնց ցուցակը ժողովոյ անդամոց առաջարկութեամբ կը վաւերացնեն։

Դ. Այն ցուցակը՝ Տաճկաստանի Ս. Աթոռոյ ընդհանուր Թիւնն օրինաւորապէս ներկայացնող Ազգային երեսփոխանական ընդհանուր ժողովոյ կը ներկայացուի, որ անոր մէջէն՝ և միայն անոր մէջէն գաղտնի քուէարկութեամբ երեք ընտրելի կորոշէ. Եթէ առնց մէկը քուէից բացարձակ առաւելութիւն չստանայ, երկրորդ անգամ քուէարկութիւն կըլլայ երեք առաւելագոյն քուէ ստացողաց վրայ, և այն երեք ընտրելիք իրենց ստացած քուէից շատութեան կարգաւ ցուցակի մը մէջ կարձանագրին։

Ե. Տաճկաստանի Ս. Աթոռոյ առաջնորդութիւնները՝ Սսոյ և Աղթամարայ կաթողիկոսութեան սահմաններուն մէջ գանուող վիճակներուն հետ 65 ըլլալով, Ընդհանուր ժողովոյ կողմէն ընտրուած երեք ընտրելեաց ամէն մէկը 130 քուէի արժէք կունենան, այնու իրաւամբ որ բոլոր Տաճկաստանի Ս. Աթոռոյ թէ եկեղեցական և թէ աշխարհական ընտրողաց ամենուն ներկայացուցիչ ազգային կեդրոնական Ընդհանուր ժողովով ընտրուած են։

Զ. Տաճկաստանի Ս. Աթոռոյ Երեսփոխանական ընդհանուր ժողովը երկու պատգամաւոր կ'ընտրէ, մին եկեղեցական և միւսն աշխարհական, որք Ս. Էջմիածին կ'երթան, և Տաճկաստանի երեք ընտրելեաց անուններն և անոնց ամէն մէկուն 130 քուէի արժէք ունենալը յայտնող Ընդհանուր ժողովոյ պաշտօնական դիրը Սիւնհոդին և ընտրող ժողովին ներկայացնելէն ետև, Ս. Էջմիածնի առաջարին մէջ երկրորդ անգամ կատարուելիք քուէարկութեան ժամանակ՝ իւրաքանչիւր պատգամաւոր՝ իրենց յանձնուած 65 ձայնի արժէքով քուէներն կուտան՝ միայն այն բարձրաստիճան եկեղեցականին՝ որ Տաճկաստանի ընդհանուր ժողովին մէջ քուէից բացարձակ առաւելութիւն ստացած է։

Է. Ս. Էջմիածնայ առաջարին մէջ ներկայեալ համազգային պատգամաւորներուն ըրած քուէարկութեան արդիւնքը յայտնուելէն ետև, ամենէն առելի քուէ ստացող եպիսկոպոսն օրինաւորապէս հոգևոր տէր է Ս. Աթոռոյ Էկեղեցւոյ և Կաթողիկոս ամենայն Ս. Աթոռոյ սահմանեալ ընդհանուր տիեզերս։

Այնչափ հոս Տեղեկագրին բովանդակութիւնն է որ մեր ընթերցողաց ներկայացուցինք. որուն մէջ յայտնի կ'երևայ մեր Կաթողիկոսին

արդի դժբաղդ վիճակը, ընտրութեան ապօրինաւորութիւնները, և Տաճկաստանի Հայոց ընտրութեան մանակերելու եղանակը։

Յանձնաժողովս մեծապատիւ անդամոց ամենուն ալ հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը կը մատուցանենք որ այսպիսի ծանր ու փափուկ պաշտօն մը ըստ ամենայնի մանր հետազօտութեամբ կատարելով, պատմական գլխաւոր յիշատակ մը կը թողու Ազգին, որ եթէ հիմա ըստ ինքեան չարդիւնաւորի, և Ազգը իր նպատակին չհասնի, օր մը անշուշտ կը պտակուի։ Ետա քիչերուն ծանօթ էին կաթողիկոսական վիճակը և ընտրութեան հանգամանքները. այսօր Ազգը բովանդակ կը կարդայ ու կը լսէ թէ որչափ խարխուլ և երկիւղալի հիման վրայ կը գտնուի այն սրբազան վայրը, որ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՈՑՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՊՆ ՈՒ ԿԵԴՐՈՆՆ Է։

Յանձնաժողովը, երեսփոխանները և բոլոր Ազգը Թող մեզի հետ ընկերանայ նզովելու և անիծիլ յիշատակելու Պալաժէնիայի խըմ բագրաց անուանները, որոնք վատոգի փառասէր, ագահասէց, ախմար տգէտ անձեր ըլլալով, այնպիսի ազգակործան օրէնքներ խըմբագրել ու կայսեր առաջարկել համաձակեր են. մանաւանդ անանկ ժամանակի մը մէջ, որ վատահութեամբ կրնանք ըսել թէ ոչ միայն մեր Ս. Էկեղեցւոյ նախնի աւանդութիւնները, ծէսերը և սովորութիւնները հաստատ պահելու, այլ և անոնցմէ գերազանց ու Ազգին ու Էկեղեցւոյ պահպանութեանը հաստատուն ու կարևոր արօնութիւններ ալ ուզելու և ստանալու յարմար պատեհութիւն էր։ Պատմութիւնը մեր առջև կը դնէ թէ Պարսից ձեռքէն ինչ կերպով ելլեր ու անցեր է Ռուսաց ձեռքը Ս. Էջմիածինն ու շրջակայքը։ . . . . Իր եղբօրորդւոյը ապստամբութեան պահանջումը Ազգին բազմադիմի կարօտութեանց համար Ռուսաց բարեյիշատակ կայսրէն ընելիք խնդրոյ գերազանց և նախադաս համարուզ կաթողիկոսէն, եպիսկոպոսէն, վարդապետէն, իշխանէն ինչ կրնայինք սպասել. Թերեւս Պալաժէնիայի մէջ յիշատած մանաւանդ արօնութիւններն ալ Ռուսաց կայսեր մէկ շնորհն եղած ըլլան, ով գիտէ։ Խնդրարկութիւն ոխմարութիւնն ու ապիրատութիւնը խնդրակատարն անտարբեր ու անփոյթ կ'ընէ։

Ինչ և իցէ. ինչ որ ան ատեն ոխմարութեամբ կորսուած ենք, կը յուսանք թէ այսօր կամ վաղը արթնութեամբ կ'ուտանանք շնորհիւ Ռուսաց Վ. Կայսեր, ոչ թէ Ց. սլալ-եանի նման վկայեալ և համբաւեալ անձի մը միջոցաւ, այլ ընդհանուր Ազգին սիրելի և մեծարելի սրբազան անձի մը միջոցաւ։

Կաթողիկոսական Տեղեկագրին վերջ մէկ դիտողութիւն մը միայնութիւնք, որ պատշաճ կը համարինք յայտնել։ Ուսանկ փափուկ գրուածները պէտք է որ քաղաքագիտութեան գործածած լեզուովն ու ոճովը շարադրուին։ Ընդրացիկ արքունեաց մէջ եղած թղթակցութիւնները տեսած ենք որ անուշ խօսքերով լեցուն կը հայհոյեն. բայց բառերը ըստ ինքեան ոչ հեգնութիւն են և ոչ կծու բանադատութիւն. բառերուն մէկտեղ գալովը և անոնց հետևանքովը իմաստ կ'ենթադրուի. և այս իմաստն է որ կը բացատրէ գործին կամ իրին ապօրինաւորութիւնը, անկանոնութիւնը և այլն։ Կը փափաքենք որ Տեղեկագիրն ալ տեղ տեղ այս ոճով գրուած ըլլար. թէպէտ հասարակութեան իմանալի ընելու համար քանի մը տեղերը բայց լեզուով յօրինուած է, բայց գանուած դիրքերնիս և Ազգին վիճակը մանաւանդ կը պահանջեն որ ասանկ պաշտօնական գրուածները չեթէ բացատրել ուզածնին զանց ընելու չափ այլ զգոյն յարմար բառերով ըստ ինքեան կակուղ և ըստ իմաստին կարծր բառերով յայտնուին. բանք կակուղ քան ըզ ձէթ և ինքեանք որպէս սլաք։

Ընդհանուր ուրբաթ 56 երեսփոխանով Ընդհանուր ժողովը նիստ ըրաւ կաթողիկոսական խնդրոյն համար. և իր ըրած որոշումները Ս. Աթոռ միջոցաւ հրատարակուած հետևեալ պաշտօնական ծանուցումով կ'երևան։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ընդհանուր ժողովը կաթողիկոսական Յանձնաժողովին տեղեկագիրը քննելով ստուգապէս վերահասու եղաւ թէ ամենայն Հայոց կաթողիկոսական Աթոռն Հայրապետական իրաւասութիւնն ու վարչութիւնը ժամանակէ մ'ի վեր իր վրայէն փափուկ վիճակը կորսուած է, և թէ ասոր պատճառը Պալաժինիա անունով կարգադրութիւնն է որ 1856ին Ռուսաստանի մէջ հաստատուեր է առանց խորհրդակցութեան և հաւանութեան միւս երկիրներ բնակող Հայոց ազգին։

Ընդհանուր ժողովը ի դիմաց համոզուն Հայ ժողովրդեան թուրքիոյ կը փափաքի և կը խնդրէ որ ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը մեր եկեղեցւոյ նախնի կարգաց և աւանդութեանց համաձայն իր օրինաւոր դրութեան և բարեկարգութեան ատեանին մէջ վերահաստատուի. և վստահ է որ ազգիս ներկայ ամէն կողմերը գանուող ազդայինք ալ (որ իրենց հոգևոր հովուապետութեան շնորհիւ կրօնական ազատութիւն ու հանգստութիւն կը վայելեն) իբր այս օրինաւոր բազձանաց մասնակից և հաղորդ կը գտնուին, հետևաբար անտարակոյս է որ Ռուսաց կայսերական կառավարութիւնն ալ, որ Ս. Էջմիածնայ երկրին տիրող վերահսկեան է, իբր մտերիմ բնութեան ու պաշտպանութիւնը չի զլանար մեր ազգային եկեղեցւոյ։

Ընդհանուր ժողովը միանգամայն յանձնաժողովին պատրաս-

սած կաթողիկոսական ընտրութեան ծրագրին կատարեալ հաւանութիւն տալով՝ կորոշէ որ անոր գործադրութիւնը անյապաղ ձեռք զարնուի, և ասոր միջոցներուն վրայ խորհելու և հարկ եղածը խոհեմութեամբ պատրաստելու և ընդհանուր ժողովին ներկայացնելու գործը կը յանձնէ խառն Յանձնաժողովի մը՝ որ Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ այս ամենակարեւոր գործին վրայ աշխատի։

27 Մայիս 1866

Ի Պատրիարքարան Հայոց
Կոստանդնուպոլիս

Վերոյիշեալ խառն յանձնաժողովը կազմուած է կաթողիկոսական յանձնաժողովոյն անդամներէն, որոց վրայ աւելցած է Ընդհանուր ժողովոյ առեներեսական Վեհ. Բարոնեան պէյը։

Կաթողիկոսութեան արժանաւոր ընտրելեաց վրայ հատարակութեան մէջ բաւական զրոյցներ թէպէտ կան, բայց ընդհանրապէս հետեւեալ երեք սրբազաններուն վրայ կը խօսուի.

Ս. Պօղոս Պատրիարք Կ. Պոլսոյ։
Ս. Գէորգ Նախկին Պատրիարք։
Ս. Յակոբ Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի։

Աջս Ս. Կարապետի վանուց իննդիրը խառն ժողովոյ մէջ յուզուելով, երկար քննութենէ եւս, Ազգ. Վարչութեան կամաց դէմ ապրուստմէտ այն չորս վարդապետաց ընթացքը դատապարտուեր է. և նախորդ Վարչութեանց որոշումը գործադրելու պաշտօնին (չորս վարդապետաց արտաքսումը, և վանուց խրմեան Հօր վանահայրութեամբը բաւեկարգուիլը) Իշխումն Ազաքնորդ Գերդ. Յարութիւն Եպիսկոպոսը և Գեծ. Պատրիարքական եֆէնտին որոշուեր են։

Ընթ գոլէի Ազգ. Հիւանդանոցի համար հաստատեալ կանոն.

1. Հիւանդանոցի մէջ պատսպարելոց թիւը սահմանափակ ըլլալու է, այսինքն երբեք անոնց թիւը 400էն աւելի պէտք չէ որ ըլլայ։

Յիշեալ պատսպարեալները ամենայն հանգամանաք պատ պատ արձանագրուած հետեւեալ դասերու կը բաժնուին։

Ա. 100 վարժարանի աշակերտք, որոց 50ը ձրիաւարժ 50ը Թոշակաւոր։

Բ. 275ը մշանջենաւոր պատսպարեալք այր և կին (գործակալք և պաշտօնեայք մեկ տեղ հաշուելով)։

Գ. 25 առ ժամանակեայ կամ պատահական պատսպարեալք։

2. Հիւանդանոցի պատսպարելոց թիւը սահմանափակ ընելու պատճառը անոնց պէտք եղած խնամքը կանոնաւորապէս բաժնելու և միանգամայն մատակարարութեան ընթացքը վանգարելու փափաքէն յառաջ եկած ըլլալուն՝ վերոյսահմանեալ թիւը անփոփոխ պահելու համար ամէն ջանք ընելու պարտաւոր է Հոգաբարձութիւնը, և այն թիւը լրանալէն եաքը իրեն առաջարկուած անձինքը առանց Թոշակի ընդունելու իրաւունք ունի։

Միանգամայն պատսպարելոց որ դասէն մարդ պակսելու ըլլայ, Հոգաբարձութիւնը պէտք է անմիջապէս ծանուցանէ պատրիարքարանին, որպէս զի եաց տեղ գանուած ատեն՝ կարօտեալ ներկայացուղը կարենան ընդունիլ։

3. Զբիաւարժ աշակերտներն ըլլալու են որբ և անտէրունչ տղայք որոց պատսպարութեան արժանաւորութիւնը ստուգուած ըլլալու է Թաղական խորհուրդներէն՝ թէ որ կոստանդնուպոլսեցիք են, և Ազաքնորդութիւններէն թէ որ գաւառաբնակ են։

Այսմանէն որուած վկայագիրներն պէտք է որ Պատրիարքարանի կողմէն վաւերացած ըլլան։

4. Թոշակաւոր աշակերտք ամեն ամիս կանխիկ 100ական դրուշ վճարելու են Հիւանդանոցին, և այս ամսականը Կոստանդնուպոլսոյ մէջ անխափան վճարելու համար վաւերք խոստումնագիր ներկայացնելու են Հոգաբարձութեան իրենց ծնողաց կամ պաշտպանները կողմէն։

5. Մշանջենաւոր պատսպարեալք պէտք է որ ըլլան անօգնական, հիւանդ, անգամալոյծ, խելագար, (ոչ լուանոտք), որոց ամենն ալ վկայականներով պիտի ընդունուին ըստ 3. յօդուածոյ։

6. Առժամանակեայ կամ պատահական պատսպարեալք են Ա. նախընթաց յօդուածին մէջ յիշուած կարգերէն եղող անձինք որք մշանջենաւոր պատսպարելոց թիւը լրանալէն ետև կը ներկայանան (բայց տեղն սպասելով)։ Բ. անոնք որք ոստիկանութեան դռնէն պահեստի կը տրուին կամ կեդր. վարչութեան կողմէն կարգիլուին, և Գ. անոնք որ իրենց ծախիւք գիրենք Հիւանդանոցի մէջ խնամել տալ ուզեն։

Այս վերջիններս Հիւանդանոց ընդունուելէն առաջ պէտք է որ իրենք կամ պաշտպաններնին Հոգաբարձութեան ներկայանա-

լավ՝ իրենցմէ առնուելիք ամսականը որոշուի, որն որ 100 ղուշէն պակաս պէտք չէ որ ըլլայ

7. Որ և է դասու պատսպարեալ պէտք է որ Հիւանդանոց մնած օրը մէկ ամսոյ համար 100 ղուշ. դրան տուրքը վճարէ, և եթէ ինքն անկարող է և պաշտպան չունի, իրեն վկայական տուող Թաղ. խորհուրդը կամ առաջնորդարանը կը վճարէ անոր դրան տուրքը: Իսկ անտէր պանդուխտներունը կը վճարուի Պատրիարքարանի կողմէն, որուն կը վերաբերի նաև հատուցանել իր կողմէն արգիլելոց և ոտիկանութեան դռնէն եկելոց դրան տուրքը:

8. Պատսպարելոց լոկ ապրուստ, հագուստ և ուսում տալէն զատ՝ իրենց ուրիշ կերպիւ ալ նիւթական և բարոյական բարիք մը ընելու և համեստ ապագայ մի պատրաստելու նպատակաւ, Հիւանդանոցը պէտք է ունենայ դերձակութեան, կօշկակարութեան և պարզ տիպոգրաֆութեան արուեստարան մի:

9. Արուեստարանին մէջ որոշեալ ժամեր պէտք է աշխատին և գործեն միանգամայն և տժամանակեայ (առողջ և ձրի) պատսպարեալք: իսկ իրենց ծախիւք խնամուող պատսպարեալք և թոշակաւոր աշակերտք ազատ են աշխատելու կամ չաշխատելու արուեստարանի մէջ: Բայց ըստ որում օգտաւէտ աշխատութիւն մի է, զայն յանձն առնուլ չուզող թոշակաւոր աշակերտներուն ծնողաց կամքն ալ հարցուելու է:

10. Արուեստարանին արտադրութեանց այնինքն ղուտ հատութիւց կէսը նոյն արուեստարանին բաժինն է և կէսը անոր մէջ աշխատողաց բաժինն է: Առաջին կէսը արուեստարանին բարեկարգութեանը կը գործածուի կամ դրամագլխոյն վրայ կատարելու, և երկրորդ կէսը երկու հաւասար մասանց բաժնուելով մէկ մասը զայն արտադրող աշխատաւորաց կը տրուի անմիջապէս, և միւս մասը դարձեալ իրենց համար պահեստի դրամագլուխ մի կազմելու համար խնայողութեան սընտուկը կ'աւանդուի ու կարդիւնաւորի իւրաքանչիւրին անուամբ և Հիւանդանոցէն ելլելու ժամանակ իրենց ձեռքը կը տրուի:

11. Հիւանդանոց մնած որ և է դրամ, պարէն և այլ ինչ մանրամասնաբար չափով և կշռով արձանագրուելու են, և անոնց ելքն ու գործածութիւնը նոյնպէս մանրամասնաբար նշանակուելու է օրական հաշուով պատուիրի մէջ:

12. Որ և է նիւթական նուէր նոյն կերպիւ արձանագրուելու է, նուիրողին ընկալագիր տրուելով ստորագրեալ հոգաբարձութեան կողմէն, և անմիջապէս նոյն շաբթուան մէջ լրագրի միջոցաւ հրատարակուելու է:

13. Որ և է դասու պատսպարելոց Հիւանդանոց մնած ու ելած օրերը արձանագրուելու են մասնաւոր տուփիի մէջ:

14. Ընդանց կէդր. վարչութեան հաստատութիւնը ստանալու՝ հոգաբարձութիւնը 500 ղուշէ աւելի նորոգութեան կամ կարասեաց ծախք ընելու չէ: Բայց որ և է շինութիւն կալուած գնել կամ վաճառել պէտք չէ որ ըլլայ առանց գիտութեան կամ հաստատութեան կէդր. վարչութեան:

15. Հիւանդանոցի պատսպարելոց թիւը սահմանուած և նոյն թուոյն համեմատ ծախսուց գումարը որոշուած ու եկամուտը ապահովուած հետևաբար եկամտից մէջ հատասարակշռութիւն հաստատուած և նոր պարտուց առաջքն առնուած ըլլալով (ըստ յատուկ հրահանգագրի) եթէ սոյն հաստատութիւնը խանդարելու արտադոյ կարգ կամ չնախատեսուած պատճառ մը պատահի, հոգաբարձութիւնը զայն կէդր. վարչութեան ծանուցանելով, անոր որոշման համեմատ պէտք եղածը կը անօրինէ:

16. Հոգաբարձութիւնը (մայիսի առաջին օրէն սկսեալ) 3 ամիսն անգամ մի իր գործողութենէ հաշիւը կատարած Տնտեսական խորհրդոյ, և տարին անգամ մի ապրիլ ամսոյ վերջը, Հիւանդանոցի բոլոր եղից և մտից մանրամասնեալ հաշուեցուցակը կը ներկայացնէ Ընդհանուր կէդր. վարչութեան, որոյ կողմէն վաւերանալէն ետքը կը հրատարակուի:

16 մայիս 1866 Հասպտպեալ և վաւերացեալ
ի Պատրի՛ Հայոց Խոտ. Գողճվ
Կ. Պոլիս

Ինչպէս լրագիրը արդէն ծանուցին, նախընթաց շաբթուն մայրաքաղաքս եկաւ Տրապիզոնի վարժարանին Տնօրէն դասատու Մեծարգոյ Ներսէս աղա Մեզքսըբեան բնտանեօքը հրաւիրանօք. մեր պաշտօնակիցները ջերմ իղձ մը յայտնած են իրենց ծանուցմամբը Պ. Մեզքսըբեանի քիչ մը միջոցի մէջ վերադառնալուն, որպէս զի վարժարանը իր բարեկարգութենէն չը զրկուի. այս իղձը աւելի մեծ է մեր կողմանէ, վասն զի մենք ալ վարժապետութեան պաշտօնին մէջ ըլլալով գիտենք վարձով անոր վիշտերը, մանաւանդ՝ անշուշտ գաւառներու մէջ, ուր մեծ դժուարութիւններ կան

դպրոց մը բարեկարգելու և բարեկարգ պահելու համար։ Յուսով ենք որ Պ. Մեզպուբեան յիշելով իւր պաշտօնին վեհամեծութիւնն ու կարևորութիւնը և սուղ միջոցի մէջ աշակերտասիրը ստացած եռանդուն յառաջադիմութիւնը՝ կը փութայ ժամանակ մ՚ալ պանդխտիլ իսկը Ղզլին և ի սէր Տրապիզոնցւոց, որք վաշուբեղն բերանով կը գովաբանեն միշտ իւր անձն ու տաղանդը։ Պ. Մեզպուբեան այսօր 600ին աւելի աշակերտ ունեցող վարժարանի մը Տնօրէնութիւնն օրինաւոր կերպով վարելէն զատ բարձրագոյն դասուն ալ հայկաբանութեան, աշխարհագրութեան, տօմարակալութեան և Դաղղիերէնի դասատուութիւններն ալ կը կատարէ ամենայն սիրով, մէկդի թողունք ձըմեռան գիշերները և կիւրակէ օրերն ալ 3 ժամ իւր տղայոցը դաս տալը՝ անոնց ըրած ժամանակը կը կորուսնոր ղգալով։

Ինչպես արդէն ըսած ենք քանիցս մէ, Ազգը Վարժարանաց կարօտութիւն ունի. մարդն ալ դպրոցի կ՚ելլէ. բայց աւաղ որ մեր դպրոցներուն մեծ մասը այսօր մեռածի պէս են, կը թողունք ասոր վրայօք խօսիլն ուրիշ միջոցի մը և կը յիշեցնենք բարեմիտ Տրապիզոնցւոց որ Ազգին այս աղետալի վիճակը գիտնալով իրենց բաղդը բարօրութեամբ և խաղաղ վիճակութեամբ վայելելու հոգ տանին։

ՄԱՀՏՈՑԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԸ

Կոստանդնուպոլսոյ Ազետաբեր օրագրին 236 թուով հետևեալ յօդուածը կը կարդանք։ Այս յօդուածը մեր հետաքրքրութիւնը շարժելով, ուղեցինք մեր ընթերցողաց ալ հաղորդել։ Ինչպես պիտի տեսնէ ընթերցողը, Լանկայի մէջ Կողբական երէցի մը ձեռնադրութեան հանդէսին նկարագիրն է, որ բաւական հետաքրքրական արարողութիւն մ՚է։ Պատուելի այս հինգ երէցը երբ մ՚ըսաւ, կ՚ըսէ ըրագիրը, պատուելի այս հինգն ալ Ս. Գրոց ընթերցուածն ըրաւ, պատուելի այս հինգն ալ խրատը խօսեցաւ, եւն. արդեօք երբ ըսող պատուելին խեղքին վրայ ե՞րդն ըսաւ. կամ Ս. Գիրքն ընթերցողը մասը Ս. Գիրքին վրայ դնելով բանալուն պէս՝ բացուած տեղը կարդայ...։ Չարկաւ ոչ, այլ ձեռնադրութեան արարողութեան վերաբերեալ երգը, Ս. գրոց ընթերցումը, խրատը և այլ ամէն բան ըսած ըլլալու են։ Ասոնցմէ կողբականները ալ արարողական և ծխական են եղեր. Կողբականները ալ իրենց հաղորդն ունին. կարդանք հետևեալը, ոմանք աւելի լաւ կ՚իմացուի։

Ձեռնադրութիւն ի Լանկա

Ազետաբերի վերջին թուոյն մէջ հրատարակուած հրաւիրագրին համեմատ, անցած ամսուն 12/24 ին, Պատրն Բարսեղ Վարդապետից Լանկայի Ազետարանական Եկեղեցւոյն հովիւ ձեռնադրութեան համար իւր պատրաստութիւն, անոր քննութիւնը վերաբերեալ եկեղեցական ժողովի մը եղաւ։ Ներկայ քահանայ Պատ. Տաքթոր Շնորհք Ժողովին Նախագահն և Ազետարարի Երէց Պատ. Ազէքսանդր Ճէճիկեան գրագիր ընտրուեցան։ Առաւօտուն տասնմէկուքսանին խնդրուած համար աղօթք մը ըլլալէն ետքը, Լանկայի Եկեղեցւոյն Հովուութիւնն ընդունելու նպատակաւ նոյն Եկեղեցւոյն կոմսնեն առ Պարսն Բարսեղ գրուած հրաւիրագիրը կարդացուելով Պարսն Բարսեղին յիշեալ հրաւէրն ընդունած ըլլալը ծանուցուեցաւ։ Յետոյ Ժողովը սկսաւ քննել զՊարսն Բարսեղ Տէր յիշեալ սրբազան պաշտօնին մատչելականաձն առնելուն շարժառիթն և Թէ իր անձնական փոփոխութիւններուն և Քրիստոնէական վարդապետութեանց նկատմամբ։ Այս քննութիւնները գոհացուցիչ ըլլալով Ժողովը որոշեց որ հետևեալ կիրակի օրը Ձեռնադրութիւնը կատարուի. ուստի և յիշեալ առաւօտն Ձեռնադրութեան պաշտօնը ժամը ՅԱին սկսելով հետևեալ կերպով կատարուեցաւ։

Տաքթոր Շնորհքը իբրև Նախագահ Ժողովին ըրած գործը համառօտիւ իմացնելէն ետքը, գրագիրը կարդաց Ձեռնադրութեան պաշտօնին այլ և այլ մասերուն համար եղած կարգադրութիւնը որ հետևեալ կերպով ի գործ դրուեցաւ։

1. Պատ. Երէց Պատ. Սերովբէ Տիմոնեանը սկզբնաւորութեան աղօթքն ըրաւ։
2. Խոպուխլի Երէց Պատ. Յակոբ Խաթիճեան երգ մը կարդաց։
3. Բերայի Երէց Պատ. Սիմոն Խաթիճեան Սուրբ Գրոց ընթերցումնէն ըրաւ։
4. Աստամոնիի Երէց Պատ. Աբրահամ Պատմանեանը աղօթք մը ըրաւ։
5. Պալատու Երէց Պատ. Մկրտիչ Քիւրքճեան ուրիշ երգ մը կարդաց։
6. Տիգրանակերտի Երէց Պատ. Թովմաս Գալանճեան Տաճկերէն քարոզ տուաւ, որուն բնագիրն էր Մատթէոսի Ե. 14։
7. Կոստանդնուպոլսոյ Քարոզիչ Պատ. Տաքթոր Բիկոր Ձեռնադրութեան աղօթքը ըրաւ։
8. Կեսարիոյ Քարոզիչ Պատ. Փարնասոսը՝ Հովիւին ուղղած խրատը խօսեցաւ։
9. Պէշիկթաշի Բարեգործական Վարժարանին Տեսուչ Պատ. Տաքթոր Համլին Ժողովրդեան ուղղուած խրատը տուաւ։
10. Յառաջին կողմանէ Ընկերակցութեան սկ ձեռքը տուաւ Առաքելոյ Երէց Պատ. Ազէքսանդր։
11. Պատ. Տաքթոր Շնորհքը վերջին աղօթքն ընելէն ետքը՝ փառաբանութեան երգը երգուեցաւ։
12. Ի վերջոյ նոր Ձեռնադրեալ Հովիւը Պատ. Բարսեղ Առաքելեան օրհնութիւնն ըրաւ։

Ժողովարանին մէջ գտնուած մեծ բազմութիւնը խորին ուշադրութեամբ պաշտօնին ունկնդիր եղաւ։ Տէրն օրհնէ այս նոր հաստատուած յարաբերութիւնը, և պահակ իւր երիտասարդ ծառային աշխատութիւնը լի ու լի յաջողութեամբ անոր յանձնուած ժողովրդեան մէջ. որպէս զի Եկեղեցին ուրբ հաստատուի չհնութիւն առնէ, և շատեր Տէրոջը ծառայութեանը դառնան։

ՏՆՕՐԷՆ — ԽՄԲԱԳԻՐ

ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ